

Mielenterveyden keskusliiton lausunto sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain kehittämistarpeiden arviointimuistiosta (VN/27681/2025)

17.4.2026

Lausunnon ovat laatineet Oskari Korhonen, johtava asiantuntija, juristi ja Riikka Mettälä, sosiaaliturvan asiantuntija.

Kommenttinne arviomuistion luvusta 5 (Valvontalain 1 luku Yleiset säännökset)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 6 (Valvontalain 2 luku Palveluntuottajaa ja toimintaa koskevat edellytykset)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 7 (Valvontalain 3 luku Palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröinti)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 8 (Valvontalain 4 luku Omavalvonta)

- Vaikka laissa säädetään vastatoimien kiellosta ilmoituksen tehneeseen henkilöön, osalla työntekijöistä on todennäköisesti edelleen korkeampi kynnys tehdä ilmoitus, koska huolta on siitä, että ilmoituksen teosta koituisi hankaluuksia työntekijälle itselleen.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n verkkouutisessa (26.1.2026) tuodaan esille, että heidän neuvontaansa tulee säännöllisesti kysymyksiä ilmoitusvelvollisuudesta ja näissä yhteydenotoissa näkyy myös se, että mahdolliset vastatoimet ilmoituksen tekemisen jälkeen huolestuttavat. Uutisessa kerrotaan, että Talentia neuvoo tekemään ilmoituksen yhdessä työyhteisön kanssa, jotta vastuu ei ole yksittäisellä työntekijällä.

On tärkeää, että palveluntuottajia ohjeistetaan omavalvontasuunnitelman sisältöön liittyen riittävällä tavalla, jotta suunnitelmassa tulisi kuvattua konkreettisesti ja selkeästi ohjeet ilmoitusvelvollisuuteen liittyen. Konkreettiset neuvot, kuten se, että ilmoituksen voi tehdä myös yhdessä, voivat osaltaan madaltaa kynnystä ilmoituksen tekoon. Tämä asia olisi syytä mainita erikseen jo mahdollisessa hallituksen esityksessä ja mahdollisesti myös laissa, jos ilmoitusvelvollisuutta koskevaa lainsäädäntöä päivitetään.

Lähde: <https://www.talentia.fi/uutiset/epakohdista-ilmoittaminen-on-sosiaalihuollon-ammattihenkilön-velvollisuus/>

Kommenttinne arviomuistion luvusta 9 (Valvontalain 5 luku Viranomaisvalvonta)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 10 (Valvontalain 7 luku Erinäiset säännökset)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 11 (Valvontalain 8 luku Voimaantulo)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 12 (Erinäiset kysymykset)

- Muistiossa (s. 84) tuodaan esille, että valtaosa asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen tehtävistä kytkeytyvät valtakunnalliseen asiakas- ja potilasturvallisuusstrategiaan ja sen toimeenpanoon liittyviin asiantuntija- ja koordinaatiotehtäviin, joista ei ole säädetty. Keskuksen tehtäville on todettu kuitenkin olevan pysyväisluonteinen tarve ja pitkäjänteinen strateginen työskentely edellyttäisi keskuksen tehtävien ja rahoituksen vakiinnuttamista lainsäädännöllä. Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus tekee tärkeää työtä asiakas- ja potilasturvallisuuden kehittämisen eteen ja keskuksella on ollut varsin keskeinen rooli kansalliseen asiakas- ja potilasturvallisuusstrategiaan liittyen.

Keskuksen rooli voitaisiin vakinaistaa lainsäädännössä – kuten valvontalaissa – ja velvoittaa esimerkiksi hyvinvointialueet sopimaan keskenään keskuksen hallinnoinnista (keskus toimii nyt Pohjanmaan hyvinvointialueen yhteydessä) ja rahoittamisesta.

Muut kommenttinne arviomuistiosta

- Haluaisimme nostaa tässä yhteydessä esille valvonta-asioiden ja kanteluiden tutkintaan ja tutkinta-aikaan liittyvän esityksen.

Valvonta-asian käsittelystä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023, ”valvontalaki”) 33 §:ssä. Pykälän 2 momentissa säädetään, että ”[k]ahta vuotta vanhempaan tapahtumaan perustuvaa valvonta-asiaa ei tutkita, ellei siihen ole erityistä syytä”. Hallintolain (434/2003) 8 a luvussa säädetään kantelusta ja edellä mainitun valvontalain 33 §:n tavoin hallintolain 53 b §:ssä kantelun tekemisen määräajasta säädetään niin ikään, että yli kaksi vuotta vanhaa asiaa ei tutkita, ellei siihen ole erityistä syytä.

Seuraavat huomiot koskevat sekä kantelun käsittelyä että muulla tavoin vireille tulleen valvonta-asian käsittelyä.

Säännösten tarkoituksena on toisaalta hillitä valvontaviranomaisten työmäärää ja toisaalta edistää sitä, että asian selvittäminen aloitetaan riittävän ajoissa, jotta esimerkiksi henkilöstövaihdokset, organisaatiomuutokset tai muut vastaavat ajan myötä muuttuvat seikat eivät tee asian selvittämisestä valvontaviranomaiselle kohtuuttoman monimutkaista. Kohtuullisessa ajassa annetulla valvontaratkaisulla on myös enemmän aidosti hallinnon toimintaa ohjaavaa merkitystä, kun se annetaan mahdollisimman lähellä lainvastaisen menettelyn tapahtumahetkeä.

Mielenterveys- ja potilasjärjestönä nostaisimme kuitenkin työssämme usein esiin tullutta potilaiden ja heidän omaistensa kokemusta siitä, että mielenterveyspalveluja käyttävät tai käyttäneet potilaat saattavat tosiasiallisesti kyetä kantelun tekemiseen vasta pidemmän ajan kuluttua siitä, kun varsinainen lainvastainen menettely on jo tapahtunut.

Tälle on monia syitä, jotka liittyvät potilaiden tosiasiallisiin voimavaroihin tehdä kantelu ja myös puutteelliseen ymmärrykseen omista oikeuksista.

Muistiossa käsiteltiin sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kokemusta siitä, että henkilöstö pelkää tehdä ilmoituksia epäkohdista mahdollisten vastatoimien pelossa. Sama pätee myös potilaisiin ja asiakkaisiin, jotka harkitsevat kantelun tai muun ilmoituksen tekemistä. Useat pelkäävät, että saamastaan palvelusta tai kohtelustaan kantelemalla he vaarantavat omat tulevat palvelunsa tai joutuvat epäasiallisen kohtelun kohteeksi. Vaikka kantelu ei tietenkään saa johtaa palvelujen epäämiseen tai epäasialliseen kohteluun, pelon tunne on todellinen ja viivästyttää tai kokonaan estää kantelun tekemisen silloin kun henkilö on vielä palvelujen piirissä.

Mikäli kantelun aiheena ollut menettely on erityisen traumaattinen, loukkaava tai muuten stigmatisoiva, voi menettelyn kohteena olleella henkilöllä kestää huomattavan pitkä aika, ennen kuin tämä kykenee ylipäättään käsittelemään asiaa esimerkiksi ammattihenkilön avustuksella terapiassa. Tästä on vielä pitkä matka siihen, että henkilöllä on voimavaroja tehdä asiasta kantelu.

Näistä syistä esitämme, että sosiaali- ja terveydenhuollon kantelu- ja valvonta-asioissa asian tutkimisen määräaika pidennettäisiin esimerkiksi neljään tai viiteen vuoteen. Sekä kanteluita että valvonta-asioita koskevassa säännöksessä on mahdollisuus ottaa asia tutkittavaksi ”erityisen syyn” vuoksi, mutta potilaille ja asiakkaille ei ole ennakkollista tietoa siitä, milloin heidän henkilökohtainen, vaikea tilanteensa voitaisiin katsoa ”erityiseksi syyksi”. Kantelun tekeminen on raskas ja aikaa vievä prosessi, joten kantelua tekevällä tulisi olla kohtalainen varmuus siitä, että kantelu otetaan käsittelyyn.

Kahta vuotta pidemmästä valvonta- ja kanteluasioiden tutkinta-ajasta voitaisiin säätää esimerkiksi valvontalaissa, jolloin valvontalain aikamääre tulisi sovellettavaksi erityislain säännöksenä ja hallintolain kahden vuoden aikamääre olisi voimassa yleislain säännöksenä. (Tarpeen mukaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevien kantelujen pidemmästä tutkinta-ajasta voitaisiin säätää myös muualla lainsäädännössä, jotta se koskisi asianmukaisesti myös esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamiestä silloin, kun oikeusasiamies tutkii sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevia asioita.)